

Кафана „?“

Tavern „?“

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

КАФАНА „?”

Краља Петра б

У деветнаестом веку, у време формирања модерне српске државе, приватне куће нису биле места у којима се одвијао богат друштвени живот. Ту се, пре свега, под турским утицајем, живело породичним животом скривеним од погледа, како турских господара тако и свих осталих. Они који нису припадали *породичном* кругу имали су приступ у тај свет најчешће само у време великих празника или домаћинске славе. Све делатности, ван породице, одвијале су се у чаршији и у кафанама, које су биле средиште друштвеног, културног и политичког живота.

„Још у доба првих дана живота наше престонице, док су још и Турци становали у вароши, ситнији су се послови свршавали на ћепенку. Ћир Николче прешао би на ћепенак код Ћир Штерије, тутнули би џезву са кафом у жар распаљен у мангалу, крај којег би чувало чираче мешајући кафу комадићем за то нарочито обрезаног штапића, а чорбаџије би, подвијених ногу под собом на ћепенку, шушкале подвијених леђа и ослоњених руку на колена. То би били мањи, ситнији послови. Но већи и

крупнији обављали су се још тада у хановима, где је био усредсређен сав трговачки живот. Ти ханови представљали су тада једну врсту берзе, где се усредсређивала сва и увозна и извозна трговина, где су чињени закључци и где се регулисавао и курс и оне чудне мешавине монета која је тада циркулисала кроз нашу чаршију.“

„Кад су ханове, где се седело на асурама повијених ногу под собом, почеле да замењују кафане са столовима и клупама око њих, прешао је цео тај живот у кафане. Ту су се збирали трговци, ту су занатлије, ту чиновници – ту су се вршиле куповине и продаје, ту утврђивале погодбе, ту закључивали и отплаћивали зајмови, ту мењао новац, ту откупљивала и продавала имања, ту се ортачило и разортачавало, ту закључивали бракови, кумства, пријатељства; ту се водила политика, ту писала писма, тужбе, жалбе и молбе властима, ту су се сретали људи и упознавали се. Уз сваки такав чин, било трговачки или лични закључивала се каква погодба или се склопило какво пријатељство, следовао би облигатни ‘алвалук’, који је обичај још више везао тај свет за кафану.“¹

Једно од места које је од свог постанка било важна тачка на мапи градских дешавања свакако је и кафана „?” (Знак питања), која се налази у улици Краља Петра бр. 6, у некадашњој Главној чаршији.

Улица краља Петра, која почиње од Саборне цркве и простире се све до Дорћола, била је дуго трговачка чаршија. Делила се на три дела: Главну чаршију, која је заузимала простор од Саборне цркве до раскршћа улица Кнез Ми-

хаилове и Краља Петра, затим на Зерек и Дорћол. Касније је чаршија добила назив Трговачка улица, па Дубровачка.

Кућу у којој се налази кафана „7“, по налогу кнеза Милоша, подигао је 1823. г. Наум Ичко, безрђанбаша, трговачки конзул, и син Петра Ичка, који је у нашој историји познат као један од главних организатора Првог српског устанка и творац „Ичковог мира“, закљученог са Портом 1806. године. Тим миром – по коме је Србија добила: да се данак плаћа одсеком, царског мухасила коме ће се предавати данак, да Срби врше јавне службе у Србији, да се из ње истерају јаничари и крџалије, да у Србији буде постављен наследни кнез и да Турци живе само у тврђавама – створени су услови за формирање нове српске државе. Петар Ичко је касније био трговачки конзул у Београду, па је то звање, за време кнеза Милоша, пренето на његовог сина Наума. Због статуса, који је подразумевао и економску моћ, у ондашњој чаршији владало је мишљење да је поменута кућа у власништву Наума Ичка, међутим, увидом у његово имовно стање, након смрти 1827. године, постало је јасно да човек с тако високим моралним назорима, какав је он био, и на послу који је обављао, није могао себи да приушти кућу у Главној чаршији. Кућа је ипак била својина кнеза Милоша.

Зидали су је „мајстори од Греције“ у балканском стилу. Грађена је у бондручној конструкцији, асиметричне организације унутрашњег простора, са два еркера на главној фасади. Има подрум, приземље и спрат. Постављена је на уличну регулацију, а дубину парцеле заузимају башта и двориште. Подрум је грађен опеком с врло масивним сводовима, вел. 6 m · 12 m. Приземље има асиметричан распоред, три просторије величине 4 m · 9 m, 2,5 m · 4,5 m, и 7 m · 7 m. Спрат има шест просторија; велики хол 9 m · 3 m, две собе 5 m · 5 m симетрично постављене, које формирају еркере према улици, собу 3,5 m · 4 m и кухињу 4 m · 3 m, с помоћном просторијом 2,5 m · 2,5 m. Распоред просторија остао је углавном исти као и раније, мада су с временом вршене преградње приземља.²

Данас је то једна од најстаријих београдских кућа и најстарија кућа српског дела вароши Београда. Типична градска кућа са почетка прошлог столећа, један од свега неколико сачуваних примерака такве архитектуре. У путописима из прве половине деветнаестог века често се помиње „Српска кафана“ смештена у овој кући, као једна од ретких и најлепших свога времена, у коју свраћају познате личности културног и јавног живота, између осталих и Вук Караџић. Она је била стециште тадашње културе, где су разматрани планови културне и јавне делатности тадашње Србије. Без обзира на важност гостију, кнез Милош је 1824. године чак забранио да се пуши пред кафаном јер се налазила „спроћу цркве“.

Од 1826. године, када је кућа, поклоном кнеза Милоша, због великих заслуга у лечењу рањеника и њега самог у току Другог српског устанка, постала власништво Ећим-Томе Костића, зета Наума Ичка, кафана у приземљу звала се и „Ећим-Томина кафана“.

Када су је Ећим-Томини наследници продали, мењала је господаре и називе. Прво се 1878. године звала „Код пастира“, па је 1892. године добила име „Код Саборне цркве“ али не задуго. Овај назив није био у складу са Уредбом о меџанам, али ни са мишљењем црквених власти, које су сматрале да представља увреду за институцију цркве. Власник је, као привремено решење до окончања спора са властима, а и као својеврстан

протест, поставио само знак питања „?“.
Овај назив сачувао се до данас.

У „Београдским општинским новинама“, часопису за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда, у септембарском броју 1940. године, пише да су се многи купци обраћали тадашњем власнику, господину Ивану Павловићу, трговцу свештеним стварима, да купе кућу, али их је он све одбијао. Он је ту зграду љубоморно чувао за будућа покољења. Сматрао је да би ту зграду требало да откупи општина, јер само њој би је продао, али под условом да се одржава и остане онаква каква је. По његовом мишљењу, требало би је огласити за националну својину и у њој инсталирати Музеј београдских старина.³

Одмах по завршетку рата, 1946. године, кафана „?“ је проглашена за споменик културе. Од тада па до данас на њој су у више наврата вршени заштитни радови, али намена објекта никада није промењена.⁴ То је била и остала култна београдска кафана, место у којем се и данас, као некад, окупљају угледне личности из живота града, али и друштво из краја и они који долазе на службу у Саборну цркву.

Почетком овог века, у процесу приватизације, требало је да и она промени власника, а са њим и намену дугу готово два века. Међутим, захваљујући, пре свега, протестима верних гостију и поштовалаца традиције овог града, али и стручних служби, сачувани су изглед и намена овог објекта, који је надрастао своје архитектонске, историјске и културне вредности и постао институција и вредност сама по себи.

Нага Живковић, еџнолоџ

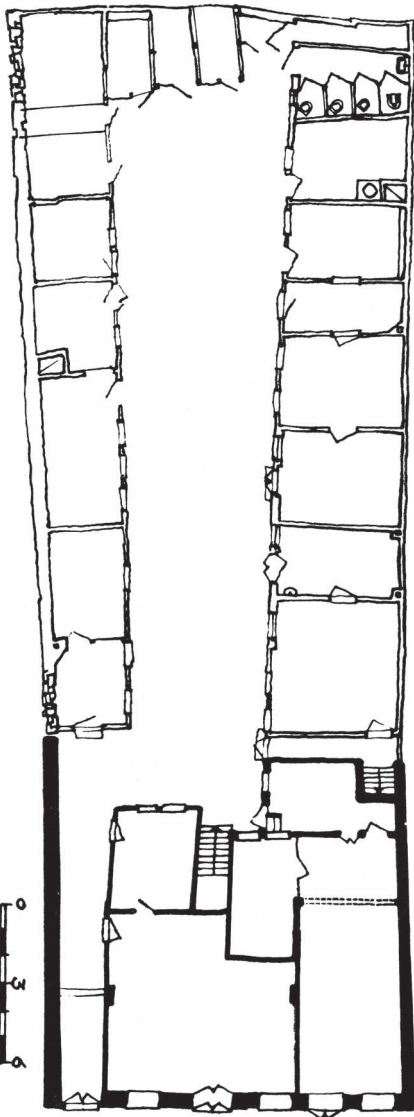
Напомене:

- 1 Б. Нушић, Стари Београд, Београд, 1892.
- 2 Ј. Секулић, Ж. Шкаламера, Архитектонско наслеђе града Београда, Саопштења, Свеска, 4, Београд, 1966; Д. Ђурић-Замоло, Хотели и кафане 19. века у Београду, Београд, 1988.
- 3 Београдске општинске новине, септембар 1940.
- 4 Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда.

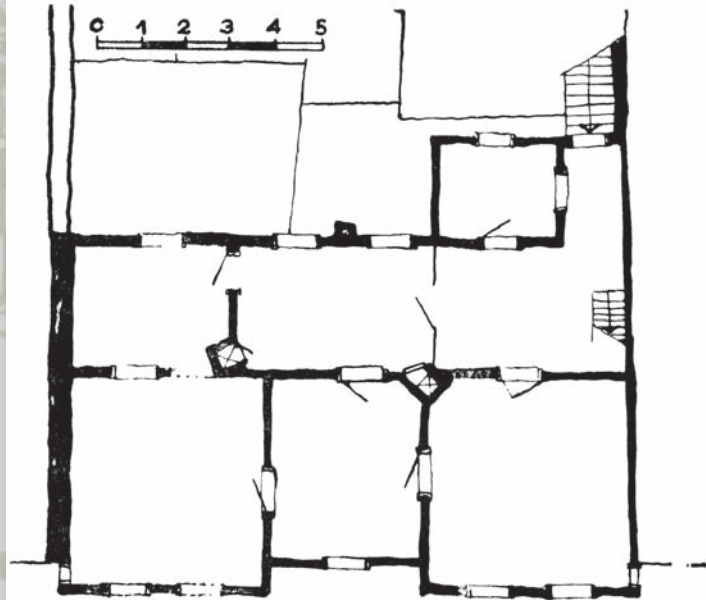

Детаљ фасаде | Façade detail

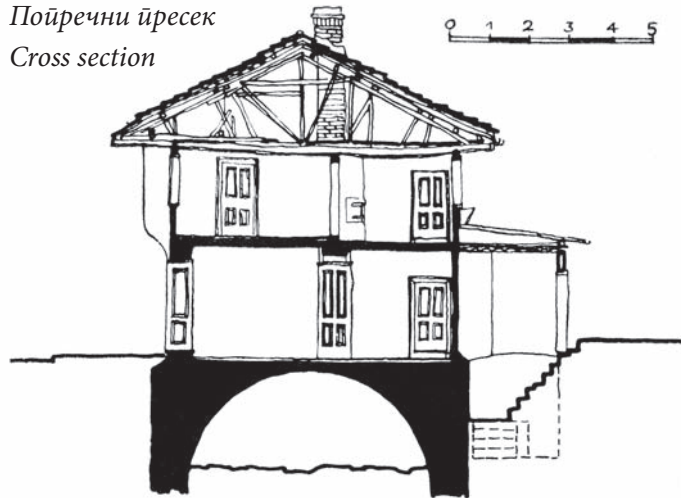

Основа ѝриземља | Ground floor base

Основа сѝраѝа | Upper floor base

Поѝречни ѝресек
Cross section

Детайли
ентеријера
Interior details

Башња
ресторана
Tavern's
front patio

TAVERN “?”

6, Kralja Petra Street

In the nineteenth century time of establishing of modern Serbian state private houses were not places where rich social life was led. Under the Turkish influence primarily, people lived a private family life hidden from the views of Turkish masters as well as everybody else's. Persons not belonging to the family circle could only access this world during the time of important holidays or Patron Saint's Feast. All activities outside the family were carried out downtown and in taverns, which represented a meeting place and the centre point of social, cultural and political life.

“Already in the first days of our capital's existence, when Turkish people also used to live in the town, minor affairs were performed at the threshold (*i.e. wing of a double door which when opened served to display goods*). Kir Nikolce would cross over to Kir Sterija's doorstep, they would put a coffee pot with coffee onto live coal lit up in brazier, and an apprentice would stand next to it and stir the coffee with a piece of small stick specially cut for the purpose, while the masters would sit on the threshold, legs folded, backs bent and arms lent against the knees, talking softly. These were

minor deals, of less importance. Greater and more important deals were even then executed in the inns, where all trade activities took place. These inns represented also a kind of stock exchange, where all import and export trade focussed, where deals were closed, where monetary course was regulated as well as all those odd mixtures of currencies that circulated through our town in those days.

When the inns, where one would sit with legs folded on cattail mats, were subsequently replaced with taverns with tables and benches, the entire life moved there. Merchants gathered there, craftsmen, clerks – sale and purchase was carried out there, deals were made, loans given and paid off, money exchanged, properties were sold and bought, partnerships were made and broken, marriages arranged, friendships made, godfathers chosen; politics was run, letters, claims, complaints and requests were written to the authorities, people used to meet and gather there. By each of these activities, either trade or personal, whether a deal was made or a new friendship, an obligatory treat would follow and this was a custom that tied the people even closer to taverns.”¹

One of the Belgrade taverns, which throughout its existence used to be a stage and main character of diverse town happenings, is without doubt the Tavern “?”, the so-called Question Mark, situated at 6, Kralja Petra Street, in the former Main district.

Kralja Petra Street, which runs from the Cathedral Church all the way to Dorcol, used to be a trade business district for a long time. Once it carried the name the Trade Street, Dubro-

vacka Street, and prior to that the Business district. It was divided in three parts: Main District, Zerek and Dorcol. Main District stretched from the Cathedral Church to intersection of Knez Mihailova and Kralja Petra Street .

The house in which Tavern “?” is situated was built in 1823 for Mr. Naum Icko, according to an order issued by Prince Milos. Mr. Naum Icko was the head of the merchant guild, the trade consul and the son of Mr. Petar Icko, known in our history as one of the main organizers of the First Serbian Uprising and a creator of “Icko’s Treaty” concluded with Visoka Porta in 1806. This Treaty which granted Serbia the following: tribute payment in harvest, appointing Sultan’s head financial official to collect the tribute, execution of public services by the Serbs, banishing janissary and thugs from Serbia, a hereditary Serbian prince and settling the Turks only within Fortresses, the conditions for establishing the new Serbian state were created. Petar Icko was later the Trade Consul in Belgrade and this title was passed on to his son Naum during the reign of Prince Milos. As

his status considered economic power, an opinion was present among fellow citizens that the house was owned by Naum Icko. However, insights in his property records after his death in 1827 clearly showed that a man of such high morals and of such a position could not afford the house in the Main district. The house was, after all, owned by Prince Milos.

The house was built in Balkan manner by “the Greek builders”. It was constructed in “bondruk” manner, with asymmetrically built interior and two bay windows on the main façade. It has a basement, ground floor and upper storey. It is situated toward the street and the lot depth occupies a garden and a yard. The basement was built from bricks and it has two massive vaults of 6x12m. The ground floor is arranged asymmetrically, consisting of three 4 x 9 m, 2.5 x 4.5 m and 7 x 7 m chambers. The upper storey has six chambers: large 9 x 3 m hall, two 5 x 5 m symmetrically positioned rooms, forming bay windows overlooking the street, a 3.5 x 4 m room and a 4 x 3 m kitchen, with auxiliary room of 2.5 x 2.5 m. Arrangement of rooms has remained unchanged despite of certain later partition works in the ground floor.²

It is today one of the oldest houses in Belgrade and the oldest house of the Serbian part

Изглед Кафане њочейком 20. века

*Appearance of the Tavern
from the 20th century*

of town. It represents one of few preserved examples of architecture of its kind. A typical town house from the beginning of the 19th century. "Srpska kafana" (Serbian tavern) situated in this house is often mentioned in travel books from the first part of the nineteenth century as one of the few and most beautiful of the time, where lot of eminent people from cultural and public life used to drop by, Vuk Karadzic among others. It was a meeting place where plans for Serbian cultural and public activities in those times were discussed. However, notwithstanding the importance of its guests, Prince Milos forbade smoking in front of the tavern in 1824 as it was situated "opposite the Cathedral".

The tavern in the ground floor was also called Ecim-Tomina Tavern since 1826, after Ecim-Toma Kostic, Mr. Naum Icko's son-in-law, whom Prince Milos gave the house as a gift for his merits in healing wounded soldiers and Milos himself during the Second Serbian Uprising.

Once sold by Ecim Toma's successors, it changed owners as well as names. At first, it was called "Kod Pastira" ("The Shepard's"), then it was named "Kod Saborne Crkve" ("By the Cathedral Church") in 1892 but not for long. This name was neither in compliance with the Decree about Taverns, nor with a position of church authorities, who found this to be insulting for the Church. The owner put out just a question mark "?" as a temporary solution and as sign of protest as well until dispute with authorities was resolved. This name remained to this day.

The Belgrade municipal magazine for public-social, economic and cultural life of Belgrade in its September issue in 1940 states that lot of buyers wanted to buy the house from the earlier owner Mr. Ivan Pavlovic, a merchant of clerical objects, but he rejected them all. He cherished the house jealously for future generations. He thought that the building should only be bought by Municipality and he would sell the house to them only under the condition that it was maintained and left as it was. From his point of view, the house was to be acknowledged as national property and the Belgrade Museum of Antiques was to be located there.³

Tavern "?" has been proclaimed as the 3rd category cultural property after the end of the War, in 1946. Preservation works on the house have been undertaken several times since then but the purpose of the building has remained the same.⁴ This was and remained Belgrade's most popular tavern, a place where eminent people still gather as well as people from the neighbourhood and the ones coming to attend service in the Cathedral Church.

At the beginning of this century, with the ongoing privatization, the house was supposed to change the owner and its almost two centuries old tradition. However, thanks to protests of its loyal guests and admirers of the tradition and history of this town, but also to competent institutions, the looks and the purpose of the building have been kept. It has outgrown its architectonic, historic and cultural value, thus becoming the institution by itself.

Nada Zivkovic, Etnologist

Notes:

- 1 B. Nusic, Stari Beograd, Beograd 1892.
- 2 J. Sekulic, Z. Sklamera, Arhitektonsko nasledje grada Beograda, Saopstenja, Sveska 4, Beograd 1966. D. Djuric-Zamolo, Hoteli i kafane 19.-og veka u Beogradu, Beograd 1988.
- 3 Beogradske opstinske novine, septembar 1940.
- 4 Documentation of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Кафана „?“

Издавач: Завод за заштиту споменика културе
града Београда

За издавача: Милана Јочић, директор

Аутор шексиа: Нада Живковић

Приредила: Лидија Котур

Лекшѳра и корекшѳра: Татјана Тодоровић

Превод на енглески језик: Јелена Весић

Графички дизајн: Славиша Шобот

Фотографија: Снежана Неговановић
Фотодокументација Завода за заштиту
споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Штампарија „Раковић“, Београд

Београд 2008.

Издање је омогућио Град Београд,
Градска управа, Секретаријат за привреду

Секретаријат за привреду

Завод за заштиту споменика културе
града Београда

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

725.711(497.111)(083.82)

ISBN 978-86-81157-33-6

COBISS.SR-ID 154686476